5. 6. 2009

ID: 56706

Přiměřená délka řízení

V rámci úvah o možné kompenzaci porušení práva obviněného na přiměřenou délku řízení podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod musí soud volit mezi takovými prostředky trestního práva, jež současně respektují ochranu práv poškozených subjektů. Tato kompenzace se může projevit např. ve formě finančního zadostiučinění nebo ve výroku o trestu.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 6 Tdo 102/2009, ze dne 17.3.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v neveřejném zasedání o dovolání, které podala nejvyšší státní zástupkyně v neprospěch obviněného S. W. G., proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 8. 2008, sp. zn. 12 To 70/2008, jako soudu druhého stupně v trestní věci vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. 1 T 77/2007, tak, že podle § 265k odst. 1, odst. 2 tr. ř. se usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 8. 2008, sp. zn. 12 To 70/2008, a usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 26. 6. 2008, sp. zn. 1 T 77/2007, zrušují. Současně se zrušují také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu a podle § 265l odst. 1 tr. ř. se Krajskému soudu v Praze přikazuje, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění :

Usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 26. 6. 2008, sp. zn. 1 T 77/2007, bylo rozhodnuto takto: „Podle § 188 odst. 2 tr. řádu za použití § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu se trestní stíhání obviněného S. W. G., stíhaného pro trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1, 4 tr. zákona proto, že společně s A. S. J. I., v úmyslu obohatit se na úkor jiných, nejprve A. S. J. I. dne 12. 4. 1994 v P., S., založil firmu W. H. C., s.r.o., (dále W.H.C.) a následně obviněný S. W. G., jako jediný majitel firmy W. H. I., s.r.o. (dále W.H.I.), založil pobočky této společnosti v ČR – v P., P., H. K., B. a Z., a poté oba společně pod záminkou výhodného členství v cestovním členském klubu W. v době od června roku 1994 do konce roku 1995 vylákali od poškozených celkem 63.493.721,- Kč, a to tak, že vybírali zálohy od 1.000,- Kč do 70.000,- Kč na pravidelné dovolené v resortech ve Š. a v Ř. s tím, že nabízeli slevy a smyšlené výhody pro členy na základě zakoupení členských karet W. H. C., s.r.o., přičemž v řadě případů pobyty nebyly nasmlouvány ani zajištěny, ke klamání klientů k uzavření členství používali katalog cestovní kanceláře R. E. L. –K. K. P., N. se sídlem v A., používali videokazetu této společnosti a služby zde nabízené uváděli jako služby pro své cestovní kanceláře, což se nezakládalo na skutečnosti, vybrané finanční prostředky použili pro svou potřebu, a takto na pobočkách konkrétně vylákali od níže uvedených poškozených (specifikovaných dále v předmětném usnesení) níže uvedené finanční částky (vyčíslené dále v předmětném usnesení), zastavuje.“

O stížnosti, kterou proti tomuto usnesení podal státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Praze, rozhodl ve druhém stupni Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 26. 8. 2008, sp. zn. 12 To 70/2008, jímž tuto stížnost podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. jako nedůvodnou zamítl.

Proti citovanému usnesení Vrchního soudu v Praze podala nejvyšší státní zástupkyně dovolání v neprospěch obviněného S. W. G. (dále jen „obviněný“), přičemž uplatnila dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. ve spojení s dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř.

V odůvodnění tohoto mimořádného opravného prostředku nejprve stručně zrekapitulovala

rozhodnutí soudů nižších stupňů. Poté prohlásila, že s argumenty Vrchního soudu v Praze a ani Krajského soudu v Praze se nelze ztotožnit. Rozvedla, že soudy dříve činné ve věci se v rámci svých shora citovaných rozhodnutí především zaobíraly délkou dosavadního řízení, a to zejména s ohledem na článek 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Upozornila, že podle tohoto ustanovení je každému zabezpečeno právo na spravedlivý proces, tedy právo, aby jeho záležitost byla mimo jiné v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, který rozhodne o oprávněnosti trestního obvinění. Dílčí součástí uvedeného práva je i právo na projednání věci v přiměřené lhůtě, jehož podstatou je v oblasti trestního práva zejména zajištění rychlosti a zároveň tak i účinnosti trestního postihu. Poznamenala, že konkrétnějšími aspekty tohoto práva se zabýval především Evropský soud pro lidská práva, a to zejména pokud jde o vymezení délky přiměřené lhůty řízení. Byl přitom učiněn závěr, podle něhož přiměřenost délky trestního řízení musí být posuzována podle konkrétních okolností každého jednotlivého případu, zejména s ohledem na složitost věci, chování obviněného a chování příslušných státních orgánů. Uvedla, že v návaznosti na možná vzniklá porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě byl předmětem výkladu Evropského soudu pro lidská práva i článek 13 Úmluvy, podle něhož každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, a to i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností. Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva přitom vyplývá, že těmito prostředky mohou být (ve vztahu k článku 6 Úmluvy) zejména ústavní stížnost či žaloba na náhradu škody, v úvahu rovněž připadají i úpravy, které vyvozují z překročení přiměřené lhůty důsledky pro rozhodnutí ve formě zmírnění trestu. Dodala, že všechny uvedené postupy jsou přitom Evropským soudem pro lidská práva považovány za dostatečné. Poté zdůraznila, že však nikdy nebyl tímto soudem vysloven požadavek na zakotvení určitého prostředku v podobě povinnosti zastavit trestní stíhání, v jehož průběhu došlo k průtahům a překročení přiměřené lhůty řízení. V této souvislosti též odkázala na rozhodovací praxi Ústavního soudu České republiky (dále jen „Ústavní soud“), jež podle ní vyznívá zcela shodně, viz např. nález ze dne 8. 7. 2003, sp. zn. II. ÚS 32/03, nebo nález ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. I. ÚS 554/04, podle něhož je současně - při citlivém posuzování přiměřenosti lhůty trvání trestního řízení - nutné mít na zřeteli ochranu práv poškozených.

Následně konstatovala, že s ohledem na popsané skutečnosti je nepochybně možné souhlasit s názorem soudů dříve činných ve věci, podle kterého předmětné řízení trvá značně dlouhou dobu. Akceptovat lze i to, že na délce řízení nenese primárně vinu obviněný, neboť se nevyhýbá řízení, resp. souvisejícím úkonům, byť jeho nápomoc orgánům činným v trestním řízení (o které se konkrétně zmiňuje Krajský soud v Praze v rámci odůvodnění svého usnesení) je třeba – s ohledem na celkový postoj obviněného k vyslovenému obvinění – vnímat pouze omezeně. Vzápětí ale zdůraznila, že současně nelze přehlédnout, že předmětem řízení je skutek, jehož podstatou je 1.461 dílčích podvodných jednání vůči velkému množství poškozených, s celkovou škodou převyšující 60.000.000,- Kč. Dále připomněla, že trestní stíhání obviněného bylo zahájeno dne 29. 4. 1996, avšak pro další zjištěné dílčí útoky se tak stalo postupně dalšími opatřeními a usneseními ze dne 21. 5. 1996, 5. 6. 1996, 11. 6. 1997, 15. 9. 1997, 28. 6. 1999, 22. 11. 2004, 29. 9. 2005 a 10. 8. 2006. Původně spoluobviněný obviněného A. S. J. I., jehož věc byla vyloučena do samostatného řízení, jenž by však měl vystupovat i v řízení obviněného, a to jako svědek, je přes veškeré dosavadní úsilí orgánů činných v tomto řízení prozatím nedostupný. Byť tedy v určitých ohledech jistě mohlo být v řízení postupováno s větší rychlostí, není možné dosavadní délku řízení, pouze při zohlednění jejího časového vymezení, považovat za zcela evidentně nepřiměřenou a současně zaviněnou zřejmou nečinností orgánů činných v předmětném trestním řízení. Shledala, že již vůbec potom z délky řízení nelze vyvozovat důvod pro jeho ukončení, přičemž naznačené úvahy (týkající se délky řízení), je vzhledem k podstatě rozhodnutí, učiněných Krajským soudem v Praze a Vrchním soudem v Praze, nutné vnímat pouze okrajově. Jmenované soudy totiž vyslovily především názor, podle kterého byly ve věci dány podmínky pro postup ve smyslu § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř., tedy že údajně vzhledem k významu chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo

okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo. Pro posouzení vzniku a existence tohoto stavu dosavadní délka řízení, resp. její přiměřenost, není s ohledem na znění citovaného ustanovení nijak bezprostředně významná. Pokud by k délce řízení proto mělo být v souvislostí s aplikací § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. vůbec přihlíženo, může se tak stát pouze v rámci širších souvislostí celé věci, bez zásadních dopadů na naznačený postup.

V návaznosti na to nejvyšší státní zástupkyně uvedla, že primárním předpokladem při aplikaci § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. je závěr, zda již bylo dosaženo účelu trestního řízení, a to, jak již bylo zmíněno, vzhledem k významu chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu. V těchto souvislostech opět zdůraznila, že předmětem dosavadního řízení je skutek, jehož podstata spočívá v podvodném jednání obviněného a A. S. J. I., kteří měli systematicky a plánovitě v 1.461 případech uvádět většímu počtu poškozených nepravdivá tvrzení (kdy fiktivně tvrdili své podnikání v oblasti cestovního ruchu) a inkasovat od nich na jejich úkor a ke svému obohacení peníze v celkové hodnotě přesahující 60.000.000,- Kč. Doplnila, že obviněný se ke spáchání činu nedoznal a rovněž se také žádným pozitivním postojem neprojevil v otázce náhrady škody (která tedy zůstává neuhrazena). Rovněž připomněla, že podle § 1 odst. 1 tr. ř. je účelem trestního řízení upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. V této souvislosti zmínila, že podle rozhodnutí publikovaného pod č. 20/2005 Sb. rozh. tr. (zřejmě měla na mysli rozhodnutí publikované pod č. 50/2005 Sb. rozh. tr.) splnění obligatorní podmínky ustanovení § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. o zastavení trestního stíhání záležící v tom, že vzhledem k chování obviněného po spáchání trestného činu je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo, nebude zpravidla možno dovodit v případech, kdy obviněný popírá dosud učiněné závěry orgánů činných v trestním řízení o podstatných okolnostech trestné činnosti kladené mu za vinu. Jak je dále zřejmé z odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) ze dne 18. 4. 2007, sp. zn. 5 Tdo 277/2007, dosažení účelu trestního řádu ve smyslu § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. přichází v úvahu především u trestných činů menší závažnosti, resp. menší nebezpečnosti pro společnost. Předpokladem pro aplikaci citovaného ustanovení je nejen řádný život pachatele od spáchání trestného činu, ale je rovněž třeba, aby svým chováním celkově prokázal, že není třeba žádného dalšího opatření (trestu, ochranného opatření, ale dokonce ani použití některého z odklonů) a je tedy možno trestní stíhání zastavit.

S ohledem na popsané skutečnosti dospěla nejvyšší státní zástupkyně k závěru, že podmínky pro postup podle § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. naplněny nebyly. Akcentovala, že především byl jednáním obviněného významně porušen zájem na ochraně majetkových práv poškozených, a to zejména s ohledem na škodu přesahující více jak dvanáctinásobně hranici škody velkého rozsahu (§ 89 odst. 11 tr. zák.). Obviněný se činu dopustil užitím lsti vůči poškozeným, v jejímž rámci (společně s A. S. J. I.) poměrně sofistikovaným způsobem fingoval úspěšné podnikatelské aktivity v cestovním ruchu, přičemž v jednání, vedeném zjevně ziskuchtivým motivem, pokračoval jednotlivými dílčími útoky po dobu cca jednoho a půl roku. Rovněž pokud jde o chování obviněného po spáchání činu, nelze je podle jejího mínění hodnotit pozitivně ve smyslu citovaného požadavku ustanovení § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. a podle výkladu učiněného judikaturou, neboť obviněný se zejména ke spáchání činu nedoznal, ani nepřistoupil k náhradě škody, tedy nijak nepřijal svoji odpovědnost, což současně značí trvání vzniklé újmy na straně poškozených. Skutečnost vyslovená soudy činnými ve věci v této souvislosti, že obviněný je jinak bezúhonnou osobou, zde nabývá zcela okrajového významu a může být relevantní pouze pro výměru případně v budoucnu ukládaného trestu. Je proto nutné konstatovat, že nedošlo k naplnění účelu trestního řízení. Trestný čin totiž nebyl (mimo jiné vzhledem k postoji obviněného) doposud zcela náležitě zjištěn, přičemž pouhým vedením dosavadního řízení nelze mít jistě vzhledem k okolnostem věci za to, že by došlo ke spravedlivému potrestání obviněného a není již ve vztahu k němu nutné žádné další opatření.

Vrchní soud v Praze v rámci svého usnesení ze dne 26. 8. 2008, sp. zn. 12 To 70/2008, tedy rozhodl o zamítnutí stížnosti jako řádného opravného prostředku proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 26. 6. 2008, sp. zn. 1 T 77/2007, kterým bylo zastaveno trestní stíhání obviněného S. W. G. [§ 265a odst. 2 písm. c), h) tr. ř.], ačkoli byl v předcházejícím řízení dán důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř., neboť Krajský soud v Praze citovaným rozhodnutím zastavil podle § 188 odst. 2 tr. ř. za použití § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. trestní stíhání obviněného za situace, kdy pro takový postup nebyly zcela zjevně splněny zákonné podmínky, čímž došlo k naplnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. v jeho druhé variantě.

Nad rámec naznačené argumentace a uplatněných dovolacích důvodů ještě doplnila, že Krajský soud v Praze se dopustil i procesního pochybení spočívajícího v tom, že opakovaně předběžně projednal jednu a tutéž obžalobu (o zastavení trestního stíhání obviněného rozhodl až v rámci druhého předběžného projednání téže obžaloby), čímž postupoval zejména v rozporu s ustanovením § 186 a § 195 tr. ř.

Z rozvedených důvodů nejvyšší státní zástupkyně navrhla, aby Nejvyšší soud v neveřejném zasedání [§ 265r odst. 1 písm. b) tr. ř.] podle § 265k odst. 1, odst. 2 tr. ř. za podmínky uvedené v § 265p odst. 1 tr. ř. zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 8. 2008, sp. zn. 12 To 70/2008, a předcházející usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 26. 6. 2008, sp. zn. 1 T 77/2007, jakož i všechna další rozhodnutí na zrušená usnesení obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Krajskému soudu v Praze, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Souhlas s projednáním věci v neveřejném zasedání vyslovila i pro případ, že by Nejvyšší soud shledal, že je v posuzované věci nutno rozhodnout jiným způsobem, než předpokládaným v § 265r odst. 1 písm. b) tr. ř.

Do dne konání neveřejného zasedání neměl Nejvyšší soud k dispozici vyjádření obviněného k uvedenému dovolání ve smyslu § 265h odst. 2 tr. ř.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) především zkoumal, zda je dovolání přípustné, zda bylo podáno včas a oprávněnou osobou, zda má všechny obsahové a formální náležitosti a zda poskytuje podklad pro věcné přezkoumání napadeného rozhodnutí či zda tu nejsou důvody pro odmítnutí dovolání. Přitom dospěl k následujícím závěrům:

Dovolání je přípustné z hlediska ustanovení § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř. Nejvyšší státní zástupkyně je podle § 265d odst. 1 písm. a) tr. ř. osobou oprávněnou k podání dovolání pro nesprávnost kteréhokoli výroku rozhodnutí soudu, a to ve prospěch i v neprospěch obviněného. Dovolání, které splňuje náležitosti obsahu dovolání podle § 265f odst. 1 tr. ř., podala ve lhůtě uvedené v § 265e odst. 1 tr. ř. a na místě určeném týmž zákonným ustanovením.

Protože dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v ustanovení § 265b tr. ř., bylo dále zapotřebí posoudit otázku, zda uplatněné dovolací důvody (resp. konkrétní argumenty, o něž se dovolání opírá) lze považovat za důvody uvedené v předmětném zákonném ustanovení.

Důvodem dovolání podle ustanovení § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. je existence vady spočívající v tom, že bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 1 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v písmenech a) až k) (§ 265b odst. 1 tr. ř.). Předmětný dovolací důvod tedy dopadá na případy, kdy došlo k zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku bez věcného přezkoumání a procesní strana tak byla zbavena přístupu ke druhé instanci, nebo byl–li zamítnut řádný opravný prostředek, ačkoliv již v předcházejícím řízení byl dán dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř.

Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř. je dán tehdy, jestliže bylo rozhodnuto o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání, o podmíněném zastavení trestního stíhání, o schválení narovnání, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí.

V návaznosti na to Nejvyšší soud konstatuje, že námitky obsažené v dovolání byly z hlediska dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) alinea druhá tr. ř. v kontextu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř. uplatněny relevantně.

Za tohoto stavu Nejvyšší soud, který neshledal důvod pro odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 tr. ř., po přezkumu podle § 265i odst. 3 tr. ř. dospěl k níže uvedeným závěrům.

Podle § 188 odst. 2 tr. ř. může soud po předběžném projednání obžaloby zastavit trestní stíhání také tehdy, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 172 odst. 2 tr. ř. Důvod uvedený v ustanovení § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. je naplněn, jestliže vzhledem k významu chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo.

Rozhodnutí o zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 tř. ř. lze vydat jen když věc byla dostatečně objasněna a zároveň není dán žádný z obligatorních důvodů uvedených v odstavci 1.

Jak již bylo výše uvedeno, podle § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. lze zastavit trestní stíhání, jestliže je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo
- vzhledem k významu chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a
- vzhledem k chování obviněného po spáchání činu.

Zatímco podmínky jako význam chráněného zájmu, způsob provedení činu a jeho následek a okolnosti, za kterých byl čin spáchán, jsou uvedeny alternativně, musí být podmínka náležitého chování obviněného po spáchání činu dána vždy. Takto stanovené podmínky je nutné vyhodnotit z hlediska dosažení účelu trestního řízení. Dosažení účelu trestního řízení přichází v úvahu především u trestných činů menší závažnosti, resp. menší nebezpečnosti pro společnost (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2007, sp. zn. 5 Tdo 277/2007, a Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha : C. H. Beck 2008, s. 1382).

Dále je třeba poznamenat, že základním účelem trestního řízení je v souladu se zákonem odhalit pachatele skutku, který naplňuje znaky trestného činu podle hmotného práva trestního, vyšetřit tento skutek a postavit pachatele před soud, který rozhodne o jeho vině a nevině; v případě, že ho shledá vinným, uloží mu trest nebo ochranné opatření (nebo obojí), popř. upustí od potrestání, a zajistí výkon trestu i ochranného opatření, pokud byly uloženy. Účelem trestního řízení však není jenom „spravedlivé potrestání pachatele“, ale účelem trestního řízení je i provedení řádného zákonného procesu (viz Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha : C. H. Beck 2008, s. 3). Trestní řízení musí působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti (§ 1 odst. 1 tr. ř.).

Výčet okolností vztahujících se ke spáchání trestného činu, které se zde posuzují (s výjimkou chování obviněného po spáchání činu), koresponduje typizovaným kritériím sloužícím pro hodnocení konkrétní materiální stránky spáchaného trestného činu (§ 3 odst. 4 tr. zák.). Okolnosti, které zde nejsou výslovně uvedeny, a to osoba obviněného, míra zavinění, pohnutka, budou hodnoceny v rámci dalších okolností z nichž byl čin spáchán, které je zde třeba vykládat poněkud v širším pojetí než v § 3 odst. 4 tr. zák. (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2007, sp. zn. 5 Tdo 277/2007, a Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck 2008, s. 1383).

Pokud jde o obligatorní podmínku chování obviněného po spáchání činu, ta zohledňuje zejména přístup obviněného k jím spáchanému trestnému činu. Obviněný má svým chováním v tomto stádiu přesvědčit, že již není potřeba dalšího řízení vůči jeho osobě, jež by vyústilo v uložení trestu, ochranného opatření či některého z tzv. odklonů. Logicky však tento závěr nebude možné učinit v případech, kdy obviněný buď vůbec popřel spáchání trestného činu, anebo v rozporu se závěry, k nimž dospěly orgány činné v trestním řízení, uváděl jiné skutečnosti o podstatných okolnostech trestné činnosti kladené mu za vinu (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 11 Tdo 1200/2004, publikované pod č. 50/2005 Sb. rozh. tr., popř. v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, svazek 15/2005, č. 793). V jiném rozhodnutí Nejvyšší soud akcentoval, že tato podmínka náležitého chování obviněného po spáchání činu není splněna za situace, kdy obviněný v průběhu celého trestního řízení svou trestnou činnost popíral a neprojevil žádnou snahu po nápravě (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2005, sp. zn. 4 Tz 43/2005).

Soud prvního stupně v odůvodnění dotčeného usnesení o zastavení trestního stíhání konstatoval, že: „…přestože je obviněný pro shora uvedený trestný čin stíhán od roku 1996, tedy po dobu více než 12 let, v jeho trestní věci se dosud nekonalo hlavní líčení, neboť nebyla orgány činnými v přípravném řízení trestním dostatečně zpracována tak, aby byly v potřebném rozsahu objasněny základní skutkové okolnosti, bez kterých není možné ve věci rozhodnout. Ze spisových materiálů vyplývá, že ve věci obviněného S. W. G. bylo postupem orgánů činných v trestním řízení významným způsobem porušeno právo na spravedlivý proces v přiměřené lhůtě zakotvené v článku 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podle něhož má každý občan právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který mimo jiné rozhodne o oprávněnosti jakéhokoliv trestního obvinění proti němu. Počátek relevantní lhůty ve smyslu tohoto ustanovení Úmluvy je třeba stanovit od okamžiku sdělení obvinění, tedy od 29. 4. 1996, přičemž následující období se vyznačuje nekoncepčním postupem i nečinností orgánů činných v přípravném řízení trestním, kdy věc byla soudem opakovaně vrácena státnímu zástupci k došetření a přesto ani pokyny soudu k provedení důkazů v přípravném řízení nebyly beze zbytku splněny, důvodem vrácení věci státnímu zástupci k došetření bylo dokonce i nerespektování základních zásad trestního řízení. Nutno zdůraznit, že obviněný se na nepřiměřeně dlouhé době trvání trestního řízení nepodílel a ačkoliv je cizím státním občanem, zdržuje se na území České republiky, má zde povolen trvalý pobyt, nikdy nemařil průběh trestního řízení, k věci opakovaně vypovídal v postavení obviněného, při objasňování své trestné činnosti napomáhal orgánům činným v trestním řízení, poskytoval dokonce i součinnost v podobě informací o osobách, které měly být v přípravném řízení vyslechnuty, dosud nebyl soudně trestán. Obviněný nepřiměřenou dobu trvání svého trestního řízení nemohl sám ovlivnit, neboť neměl účinné prostředky k dosažení nápravy, jeho trestní věc se nacházela v přípravném řízení a byla v moci orgánů činných v přípravném řízení trestním, tedy výlučně v moci státu. Po zcela nepřiměřenou dobu tedy obviněný byl vystaven trvající právní nejistotě, psychickému stresu a dalším okolnostem, které plynou z toho, že věc dosud není skončena a v dohledné době její skončení ani nelze očekávat. … Podle § 188 odst. 2 tr. řádu za použití § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu po předběžném projednání obžaloby může soud zastavit trestní stíhání, jestliže vzhledem k významu chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo. V trestní věci obviněného S. W. G. dle závěrů soudu lze aplikovat shora uvedená ustanovení trestního řádu při zastavení trestního stíhání s ohledem na jím nezaviněnou nepřiměřeně dlouhou dobu trvání trestního řízení, dosavadní bezúhonnost obviněného, jeho postoj k projednávané trestní věci, jakož i dobu, která uplynula od spáchání trestného činu. Po zhodnocení všech okolností případu, zejména významu chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, okolnostem, za nichž byl čin spáchán (to vše nevybočuje z rámce typově obdobných trestných činů) a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu je zřejmé, že účelu trestního řízení (trvajícího téměř 13 let) bylo dosaženo.“

Soud druhého stupně se pak s těmito závěry ztotožnil.

Nejvyšší soud však v návaznosti na výše rozvedená teoretická východiska konstatuje, že ze stávajících výpovědí (resp. postoje) obviněného v trestním řízení nelze dovodit, že by se tento ke spáchání trestného činu, jenž je mu kladen za vinu, doznal. Ze spisového materiálu je též zřejmé, že obviněný neprojevil snahu po nápravě - doposud nepřistoupil k náhradě škody poškozeným subjektům. Lze přitom souhlasit s nejvyšší státní zástupkyní i v tom ohledu, že argumentace soudu prvního stupně, že obviněný je osobou dosud bezúhonnou, zde nabývá okrajového významu, popř. že může být vzata v potaz pouze při stanovení výměry případně v budoucnu ukládaného trestu. Za tohoto stavu věci tedy podle názoru Nejvyššího soudu není možno učinit závěr, že by došlo k naplnění účelu trestního řízení, pokud jde o podmínku náležitého chování obviněného po spáchání činu. Již nesplnění této podmínky přitom vylučuje možnost aplikace ustanovení § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. Jde totiž o podmínku obligatorní.

Stran dalších podmínek postupu podle § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. Nejvyšší soud z předloženého trestního spisu zjistil, že obviněný je trestně stíhán pro skutek, jehož podstata spočívá v podvodném jednání jeho (obviněného) a A. S. J. I., konkrétně tito měli systematicky, promyšleně a plánovitě v 1461 případech uvádět většímu počtu poškozených nepravdivá tvrzení (měli poměrně sofistikovaným a lstivým způsobem fingovat úspěšné podnikatelské aktivity v cestovním ruchu) a inkasovat od nich na jejich úkor a ke svému obohacení finanční částky v celkové hodnotě 63.493.721,- Kč. Nutno dodat, že podle skutkových zjištění vyjádřených v obžalobě měli obviněný a A. S. J. I. v tomto jednání, vedeném ziskuchtivým motivem, pokračovat jednotlivými dílčími útoky od června roku 1994 do konce roku 1995 (tedy po dobu cca jednoho a půl roku). Skutek, jehož se měl obviněný dopustit, byl orgány činnými v trestním řízení kvalifikován jako trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1, 4 tr. zák. Již typová nebezpečnost tohoto úmyslného trestného činu je vysoká, což je vyjádřeno trestní sazbou - za trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1, 4 tr. zák. lze uložit trest odnětí svobody v rozmezí pět až dvanáct let. Ostatně, ve smyslu § 41 odst. 2 tr. zák. se jedná o zvlášť závažný trestný čin. Význam chráněného zájmu i následek stíhaného činu v posuzované trestní věci je možné dovodit ze skutečnosti, že jednáním obviněného měl být porušen zájem na ochraně majetkových práv mimořádně vysokého počtu poškozených, kdy škoda více jak dvanáctinásobně přesáhla hranici škody velkého rozsahu ve smyslu § 89 odst. 11 tr. zák. Shora předestřené skutečnosti podle názoru Nejvyššího soudu svědčí o tom, že účelu trestního řízení nebylo dosaženo ani z pohledu dalších zákonem vyžadovaných podmínek podmiňujících aplikaci § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. (význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho následek a okolnosti, za nichž byl čin spáchán).

Popsané konkrétní skutečnosti považuje Nejvyšší soud za potřebné zmínit i s ohledem na soudem prvního a druhého stupně výrazné zdůrazňování práva obviněného na spravedlivý proces – proces v přiměřené lhůtě, aniž by ovšem přitom byla brána v úvahu práva poškozených, event. dopad jednání obviněného do finanční a (obecně vzato) materiální sféry poškozených, počet těchto poškozených, kdy trestní stíhání s ohledem na četnost útoků bylo sice zahájeno již v roce 1996, avšak k dalším úkonům podle § 160 odst. 5 tr. ř. docházelo až do roku 2006. Nepochybně je třeba citlivě a důkladně zkoumat, jaké příčiny vedly k tak dlouhé době trvání trestního řízení, a to vše vážit z hlediska zajištění práv obviněného, avšak současně je nutné mít na zřeteli ochranu práv poškozených.

Přitom je třeba přisvědčit rovněž námitce nejvyšší státní zástupkyně, že délka trestního řízení, resp. její přiměřenost, není pro rozhodnutí podle § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. s ohledem na znění citovaného ustanovení nijak bezprostředně významná. Nejvyšší soud nadto vyjadřuje přesvědčení, že porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě podle článku 6 odst. 1 Úmluvy samo o sobě nezakládá nepřípustnost trestního stíhání, a to ani s ohledem na požadavek účinných prostředků nápravy podle čl. 13 Úmluvy (k tomu viz např. usnesení Ústavního soudu IV. ÚS 8/03, usnesení sp. zn. IV ÚS 487/03 a nález sp. zn. II. ÚS 7/03). V návaznosti na to připomíná, že ani Evropský soud pro lidská práva

(dále jen Soud) ve svých rozhodnutích nekonkretizoval „obecně závaznou“ dobu, kterou by bylo možné považovat za přiměřenou ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy a především nestanovil výslovnou sankci, jež by následovala v případech porušení tohoto práva. Ve svých rozhodnutích, která se týkají průtahů v řízení a nedodržení přiměřené doby řízení, postupuje Soud zásadně tak, že konstatuje porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy a přiznává stěžovateli spravedlivé zadostiučinění i ve formě peněžní náhrady. Této judikatuře Soudu odpovídala i rozhodovací praxe Ústavního soudu (např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 215/96, sp. zn. III. ÚS 70/97). Jak Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 8. 7. 2003, sp. zn. II. ÚS 32/03, připomněl, nepřiměřenost délky řízení je podle dosavadní judikatury Evropského soudu důvodem toliko pro spravedlivé zadostiučinění stěžovatelů formou finanční náhrady, ale není, a ani nemůže být důvodem pro zastavení trestního stíhání. V této souvislosti Ústavní soud judikoval, že charakteristickým znakem právního státu v kontinentálním evropském pojetí je právě skutečnost, že vymezení trestného činu, stíhání pachatele a jeho potrestání je věcí vztahu mezi státem a pachatelem trestného činu, když je to výhradně stát, který rozhoduje podle zásad trestního řízení o tom, zda byl spáchán trestný čin a kdo jej spáchal. Za této situace se stát nemůže této své úlohy, ale i zásadní povinnosti vzdát také proto, že ve vztahu k poškozeným osobám, případně stranám v trestním řízení není vymezeno žádné ústavně zaručené subjektivní právo fyzické nebo právnické osoby na to, aby jiná osoba byla trestně stíhána a za spáchaný trestný čin spravedlivě potrestána.

Obecně vzato, v rámci svých eventuelních úvah o možné kompenzaci porušení práva obviněného na přiměřenou délku řízení podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy tedy soud musí volit mezi takovými prostředky trestního práva, jež současně respektují ochranu práv poškozených subjektů. Tato kompenzace se může projevit např. ve formě finančního zadostiučinění nebo ve výroku o trestu.

Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že dovolání nejvyšší státní zástupkyně je důvodné, neboť soud prvního stupně v předmětné věci rozhodl o zastavení trestního stíhání podle § 188 odst. 2 tr. ř. za použití § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř., aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí stanovené druhým z citovaných ustanovení, a soud druhého stupně stížnost státního zástupce proti tomuto rozhodnutí navzdory uvedenému pochybení zamítl. Tím byly věcně naplněny uplatněné dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. f), l) tr. ř.

Vzhledem k výše rozvedeným skutečnostem Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 8. 2008, sp. zn. 12 To 70/2008, a usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 26. 6. 2008, sp. zn. 1 T 77/2007, a podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil i další rozhodnutí na zrušená usnesení obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Krajskému soudu v Praze přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Nejvyšší soud takto rozhodl v neveřejném zasedání, a to podle § 265r odst. 1 písm. b) tr. ř., neboť je zřejmé, že zjištěné a vytknuté vady nebylo možno odstranit ve veřejném zasedání.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Nemajetková újma, nutná obrana (exkluzivně pro předplatitele)
- Opatrovník (zmocněnec) poškozeného (exkluzivně pro předplatitele)
- Právní styk s cizinou (exkluzivně pro předplatitele)
- Podjatost soudce
- Poškozený (exkluzivně pro předplatitele)

- Odejmutí věci soudci
- Přerušení výkonu trestu odnětí svobody
- Účinné vyšetřování (exkluzivně pro předplatitele)
- Nesprávný úřední postup
- Adhezní řízení
- Poučení o přípustnosti dovolání v trestním řízení (exkluzivně pro předplatitele)